

bilješke) donosi životopis liječnika koji je rođen u Austro-Ugarskoj, studirao medicinu na njemačkom i češkom jeziku (Innsbruck i Prag), a kao liječnik razvijao se u Kraljevini Jugoslaviji, NDH i SFRJ. Veoma je uvjerljivo opisano koliko su na život i liječničku karijeru dr. Jagodića utjecale i radikalne društveno-političke promjene što obuhvaća i rat na teritoriju Hrvatske. Liječnik, u slučaju dr. Jagodića, kirurg i ginekolog, svakodnevno pomaže bolesnima i povrijeđenima nastojeći stvoriti što bolje uvjete za svoj rad. Pri tome se ne postavlja pitanje ni radnog vremena ni žrtve vlastitog zdravlja. U doba u kojem je dr. Jagodić radio, on je morao biti i rendgenolog i anesteziolog. Bio je i edukator svojih suradnika i popularizator zdravstva i medicine. Rat je pred liječnika postavio nove i veće izazove jer je bilo sve više posla u sve oskudnijim uvjetima, a sve češće je trebalo djelovati i protiv ograničenja koje je režim NDH nametnuo. Ni odvođenje u zatvor, ni prijetnja ugrozom njegova vlastitoga života, potvrđena ubojstvom dr. Emilije Holik, nije spriječila dr. Jagodića da postupi ispravno i spašava živote ugroženih u režimu uspostavljenom u Hrvatskoj. I poslijeratno razdoblje nosilo je nove izazove s kojima se dr. Jagodić, zbog godina, ali još više zbog fizičke i psihičke potrošenosti, sve teže nosio. Priznanje koje mu je dodijeljeno posthumno svakako je zasluženno, premda su njegove zasluge, mjerene brojem u ratu spašenih ljudskih života, puno veće. Knjiga će biti zanimljiva i čitateljima izvan kruga liječnika pa i onima koji nemaju medicinsko obrazovanje jer je zapravo slika hrvatskoga društva u promjenama tijekom tri četvrt stoljeća. Autori su uspjeli precizno restaurirati ne samo jednu liječničku priču, nego i Bjelovar i Osijek u tome vremenu. Čitajući ovu knjigu, imao sam dojam jedne bogate i poučne filmske priče. Zbog svega navedenog smatram da knjiga zaslužuje biti tiskana, a u budućnosti i prevedena na strane jezike.

Ivica Vučak

**ĐURO ŠKVORC, VOJNA SILA POBUNJENIH SRBA NA BANOVINI
1992. – 1995., MATICA HRVATSKA, OGRANAK U PETRINJI,
PETRINJA, 2022.**

U nakladi Matice hrvatske i njezina Ogranka u Petrinji 2022. objavljena je knjiga autora dr. sc. Đure Škvorca pod gornjim naslovom, inače autorov dopunjeni i izmijenjeni doktorski rad koju čini: sadržaj, predgovor urednika, predgovor autora i naglasci iz recenzija. Knjiga je podijeljena u deset poglavlja s naslovima: *Uvod, Raspad Jugoslavije i stvaranje Republike Hrvatske 1989. – 1995., Banovina 1990. – 1995., Teritorijalna obrana (TO) na Banovini, Trideset i deveti korpus Srpske vojske Krajine (SVK) na Banovini, Ustrojbeni dijelovi 39. korpusa SVK, Odnosi 39. korpusa SVK sa središnjom i lokalnom političkom vlašću, MUP-om i UNPROFOR-om, Obuka i školovanje u 39. korpusu SVK, Ratni put 39. korpusa SVK i Informiranje, kulturna i*

vjerska djelatnost, tjelesna obuka i šport u 39. korpusu SVK. Knjiga završava sa zaključkom, popisom izvora i literature, sažetcima na hrvatskom, engleskom i njemačkom, popisom kratica, životopisom autora, kazalom osobnih imena i mjesta i zemljopisnih pojmova i navođenjem donatora za objavu knjige.

Knjiga ima tvrdi uvez, a već na naslovnici je središnja figura Domovinskoga rata na Banovini i u Hrvatskoj 1991. – 1995. – zapaljeno i uništeno oklopno vozilo, jedno od onih koja su na početku velikosrpske agresije 1991. uništavala, rušila, žarila i palila na Banovini, a onda ih je isto to zadesilo u Vojno redarstvenoj operaciji (VRO) Oluja 1995., po onoj „Tko se mača laća, od mača gine“, iako to i sve drugo rušilačko izgleda jako ružno u pejzažu lijepe i bregovite Banovine.

U predgovoru urednika Vladimira Krpana kako knjiga na „metodičan i znanstveno-metodološki način dokazuje sve ono što nam je bilo jasno i sada već davne 1991. godine, a što „je bilo jasno i našim protivnicima, i tijekom rata, i poslije rata i danas“, a „bojimo se da će tako biti i u vremenu koje dolazi“. Također je važno da urednik navodi kako ta knjiga nije ni za prošlost, ni za sadašnjost, nego za budućnost u kojoj se neće nastaviti zaborav, relativizirati prošlost, neznanje i ravnodušnost, zbog čega je knjiga i opomena, a ne samo povijest stvarnih zbivanja i činjenica koje se olako zaboravljaju i zanemaruju. Urednik posebno naglašava pojam „Sila“ u naslovu velikim slovom dajući joj i osobnost, ali ukazujući i na onu narodnu: „Svaka sila za vremena“!

U autorovom predgovoru isti izdvaja kako je knjiga prošireni, dopunjeni i izmijenjeni njegov doktorski rad te se zahvaljuje svima koji su mu pomogli kako prilikom izrade doktorskoga rada tako i pri izradi i objavi knjige kojoj je rukopis završen u Križevcima 21. prosinca 2021.

Kao recenzent, dr. sc. Davor Marijan ističe da je knjiga prvi objavljeni rad između nekoliko doktorskih radova na temu obrade korpusa, odnosno organizacijsko-ustrojbene skupine operativno taktičke razine, prema pojmovniku bivše Jugoslavenske narodne armije (JNA). Na kraju Davor Marijan kaže da *rukopis od 39. korpusa vojske Krajine svakako predstavlja novinu i poticaj daljnjem istraživanju organizacijsko-ustrojbenih sastavnica svih sukobljenih strana u ratu.*

Drugi recenzent dr. sc. Ivica Miškulin ističe kako se samo na prvi pogled čini „da o srpskoj pobuni u Republici Hrvatskoj znamo sve, pozorniji pogled sugerira da dosadašnje spoznaje treba uvelike produbiti“. On u svome prikazu posebno naglašava do sada, pa i danas zanemarivano strateško značenje Banovine, ulogu koncentracije srpskog stanovništva na njoj i „prirodno stanište“ raznolikih pobunjeničkih formacija. Po njemu autor je uspio u dvije temeljne svrhe: u prvoj je *argumentirano dokazao da je oružana pobuna pobunjenih Srba na području Banovine bila sastavni dio ukupnog oružanog napora Srbije* i drugoj *da su i te jedinice sudjelovale u brutalnom progonu nerspskog stanovništva s Banovine.*

U prvom dijelu *Uvoda* autor navodi da je njegov predmet istraživanja srpska vojska na

okupiranom području Banovine između 1991. i 1995. koju su činili: 39. korpus SVK, Teritorijalna obrana za Baniju i 87. brigada Posebne jedinice milicije (PJM), te njihova veza i suradnja s JNA, odnosno vojskom Jugoslavije poslije 1992., potom s kim, gdje i kada su navedene postrojbe vodile operacije od 1991. do 1995. Također daje i veze i odnose tih postrojbi s postrojbama UNPROFOR-a koje su tamo raspoređene od 1992. do 1995. U tom dijelu autor navodi i cijeli niz pitanja na koja kroz rad odgovara, iznosi svoje teze i daje zaključke. U drugom dijelu *Uvoda* Đ. Škvorc daje popis osnovne do sada objavljene literature s naslovnica najvažnijih radova na desnim i lijevim marginama stranica. Posebno je važan popis neobjavljenih i objavljenih izvora koja je koristio u tome radu. Treći dio *Uvoda* bavi se nazivljem za koje navodi da mu je nastojao dati hrvatski jezični izričaj koji je do sada bio posve potisnut srpskim vojnim nazivljem, iako hrvatski jezik ima bogat fond, a što je po njemu još jedan primjer stoljetnih velikosrpskih osvajačkih programa.

U drugom poglavlju autor obrađuje *Raspad Jugoslavije i stvaranje Republike Hrvatske 1989. – 1995.* u kojem daje prikaz prelaska Hrvatske iz komunizma u demokraciju, stvaranje Republike Hrvatske, srpsku pobunu u Hrvatskoj i pokušaj hrvatskih vlasti da tu pobunu riješi mirnim putem, velikosrpsku agresiju na Republiku Hrvatsku i vojno-političko stanje na hrvatskim ratištima od 1991. do 1995. I u tom dijelu priloženo je dosta fotografija većine sudionika tih zbivanja, presnimaka najvažnijih dokumenata i četiri zemljovida UNPA područja Republike Hrvatske koja su bila pod zaštitom postrojbi Ujedinjenih naroda (UN).

U trećem poglavlju *Banovina 1990. – 1995.* autor se bavi geografskim, geoprometnim i narodnosnim odrednicama područja Banovine, narodnosno-gospodarsko-političkim prilikama na Banovini od 1991. do 1995., velikosrpskom pobunom na Banovini, organizacijom i djelovanjem JNA na Banovini, njezinim operacijama tijekom 1991., udjelom i značenjem u agresiji na Republiku Hrvatsku. I u ovom poglavlju nalazi se više fotografija, pet zemljovida, jedna tablica stanovništva i jedna preslika dokumenta.

U četvrtom poglavlju *Teritorijalna obrana (TO) na Banovini* Đ. Škvorc daje prikaz navedene postrojbe kroz njezine ustrojbene jedinice. Prvo prikazuje TO na Banovini do listopada 1991. kada je i okupiran veći dio Banovine. Potom prikazuje istu do kraja 1991. i u 1992., daje prostornu strukturu 4. operativne zone TO Banija s općinskim štabovima u Glini, Kostajnici, Dvoru na Uni, Petrinji i Sisak-Capragu i prikaz Posebne jedinice milicije do njezina ulaska u vojsku tzv. Republike Srpske Krajine. Na kraju je i posebno poglavlje o dolasku postrojbi UNPROFOR-a i njihovom rasporedu na prostoru Banovine. I u ovom poglavlju nalazi se više fotografija i dokumenata, tri zemljovida rasporeda postrojbi TO i UNPROFOR-a i jedan shematski prikaz organizacije TO Banovine 1992. godine.

Najviše rada na knjizi autor je posvetio središnjem i najvećem petom dijelu knjige s naslovom *Trideset i deveti korpus SVK na Banovini*, što je i razumljivo s obzirom da je uloga toga korpusa tijekom srpske pobune na Banovini bila i najznačajnija i najveća. U tom dijelu Škvorc

prvo prikazuje srpsku vojsku tzv. Krajine od 1992. do 1995., potom organizaciju i ustroj 39. korpusa, brojčane pokazatelje i mobilizacijsku problematiku u 39. korpusu SVK, narodnosnu, rodnu, obrazovnu i socijalnu strukturu pripadnika 39. korpusa, moralno-političku djelatnost, sigurnosno-obavještajnu problematiku i logističko, odnosno pozadinsko osiguranje s tehničkom službom, intendantsko osiguranje, zdravstveno-sanitetsku i prometnu službu te građevinsko, protupožarno, veterinarsko i financijsko osiguranje korpusa. Uz ovaj temeljiti tekstualni pristup 39. korpusu priložene su brojne fotografije i preslike dokumenata, devet tablica, četiri sheme, tri grafikona i dva zemljovida.

U šestom poglavlju autor se sustavno, detaljno i temeljito bavi *Ustrojbenim dijelovima 39. korpusa SVK* koje su činile 24., 26., 31. i 33. pješačka brigada, samostalni odred Caprag-Sisak, 39. tenkowska bojna, 39. jurišna bojna, mješoviti protuoklopni topnički divizijun, laki topnički divizijun protuzračne obrane (PZO) i 87. pozadinska baza Čerkezovac. I ovaj dio ima dvije fotografije, veći dio preslika dokumenata, osamnaest shema i jednu tablicu kao priloge tekstu i obradi navedenoga korpusa.

Sedmo poglavlje s naslovom *Odnosi 39. korpusa SVK sa središnjom i lokalnom političkom vlašću, MUP-om i UNPROFOR-om* govori o odnosima navedenoga korpusa sa središnjom i lokalnom političkom vlašću, s MUP-om i UNPROFOR-om, odnosno UNCRO-om. Iako se navedena tematika može činiti nebitnom, autor joj je pristupio vrlo temeljito, dubiozno i slojevito kako je i potrebno jer vojne postrojbe i njihovo djelovanje uvelike su ovisni o nadređenim središnjim i lokalnim političkim vlastima što je u ovom dijelu izvanredno predstavljeno. Za razliku od drugih poglavlja ovo se poglavlje izdvaja uvelike tekstualnim autorovim obrazloženjima navedenih odnosa na temelju dokumenata kojih je dio predstavljen u preslikama, dok je samo jedna fotografija, jedan zemljovid i jedna tablica prostornog i brojčanog rasporeda pripadnika francuskih, danskih i nizozemskih snaga UNPROFOR-a na području korpusa. Autor gotovo polovicu ovoga poglavlja posvećuje prikazu odnosa 39. korpusa sa snagama UNPROFOR-a, odnosno UNCRO-a jer su preko tih međunarodnih snaga središnje i lokalne krajinske političke vlasti vidjele svoju priliku za njihovo međunarodno priznanje i zaštitu u pobuni stvorene državne teritorije, kao i sve incidente, narušavanje primirja, otvaranje vatre ili kriminalnih radnji pojedinaca na prostoru pod nadzorom snaga UN-a.

U osmom poglavlju *Obuka i školovanje u 39. korpusu* Đ. Škvorc se bavi bojnom obukom zapovjedništva i postrojbi, obukom vojnika novaka i školovanjem časnika i dočasnika 39. korpusa. Ovo poglavlje uopće nema fotografija, zemljovida niti tablica, a pored tekstualnog dijela ističu se preslike nekoliko dokumenata, među kojima se izdvaja preslik jedne svjedodžbe. U pogledu obuke zanimljivo je navesti kako se ona nije izvodila samo u RSK, nego i u mjestima Jugoslavije gdje je završavao najveći dio novaka, što također potvrđuje nastavak suradnje vojske RSK i Jugoslavije, iako se na međunarodnom planu Jugoslavija ograđivala od RSK, posebno njezine vojne komponente.

Deveto poglavlje s naslovom *Ratni put 39. korpusa* govori o ratovanju 39. korpusa s Hrvatskom vojskom od 1993., ratovanju istoga s Armijom Bosne i Hercegovine (BiH) od 1993. do 1995. i ratovanju s Hrvatskom vojskom (HV) i Armijom BiH u VRO Oluja 1995. Veći dio poglavlja su preslici dokumenata, nekoliko je preslika brojčanog stanja vojnika u pojedinim postrojbama i vojnim akcija i nekoliko fotografija. U poglavlju je veći dio posvećen prikazu ratovanja Korpusa s Armijom BiH što je i razumljivo, jer se većina vojnih operacija u to vrijeme vodila u i prema BiH, a ova postrojba, kao i veći dio drugih postrojbi sudjelovale su u vojnim operacijama u BiH, točnije 39. korpus u operacijama u Zapadnoj Bosni koje su vođene u tzv. Bihaćkom džepu, te u pomoći i suradnji s njihovim savezničkim snagama Fikreta Abdića u Velikoj Kladaši, muslimanima koji su bili u sukobu s 5. korpusom Armije BiH kod Cazina i Bihaća. Manji dio je prikaz propasti 39. korpusa u VRO Oluja u kojoj su protiv iste sudjelovale Hrvatska vojska i Armija BiH. Prvi veći i jači sukob 39. korpusa s Hrvatskom vojskom značio je i njegovu konačnu propast, kao i propast fiktivne države koju je trebao braniti i obraniti.

Posljednje deseto poglavlje *Informiranje, kulturna i vjerska djelatnost, tjelesna obuka i šport u 39. korpusu SVK* govori o informiranju, kulturnoj i vjerskoj djelatnosti i tjelesnoj obuci i športu u 39. korpusu. Informiranje kao jedna od najvažnijih djelatnosti bavi se informiranjem preko radio i televizijskih postaja, ali i preko jedinog vojnog službenog glasila *Vojska Krajine*. Ostalo informiranje išlo je od središnjih organa vlasti tzv. RSK, njezinih ministarstava obrane i informiranja, Glavnog štaba SVK i zapovjedništava od 39. korpusa do brigadnih i bataljunskih zapovjedništava. Kulturnu djelatnost 39. korpus imao je u dva doma u Petrinji i Glini, jednoj vojnoj knjižnici u Petrinji koja je bila otvorena dva dana u tjednu, te kroz kulturno-umjetničke i glazbene sastave u sastavu Korpusa i brigada, dok je vojni orkestar bio u Kninu, a kao najpoznatija izdana knjiga cijele tzv. RSK je *Krajina Moja Sudbina* Miće Jelića Grnovića iz 1993. Vjersku djelatnost u Korpusu imala je samo Srpska pravoslavna crkva (SPC) koja je i bila idejna voditeljica tzv. RSK i svih političkih i vojnih težnji Srba toga vremena na prostoru bivše Jugoslavije, a rad SPC u tzv. RSK temeljio se na *Zakonu o vojnoj sili Kraljevine Jugoslavije* iz 1929. i nacrtu *Pravilnika o pastirskoj službi SPC u SVK*. Uloga SPC-a bila je vodstvo u provođenju ideje Velike Srbije, a što se posebno isticalo u neprihvatanju postojanja bilo kakve samostalnosti Hrvatske. U dijelu o tjelesnoj obuci i športu ističe se slab rad posebno u tjelesnoj obuci, što je značilo i slabiju borbenu spremnost vojnih postrojbi. A ako nema tjelesne obuke, nema ni športa ili je on marginalan i gotovo nezabilježen. I ovaj dio ima kao priloge veliki broj fotografija i preslika dokumenata.

U Zaključku autor daje prikaz nastanka 39. korpusa, njegova ustroja i razvoja do propasti u VRO Oluja u kolovozu 1995. Korpus nastaje od pripadnika TO Banije i PJM u studenome 1992., a konačni preustroj dobiva 23. siječnja 1993. Cilj takvoga preustroja bio je stvaranje obrambenoga sustava u obliku nekadašnje Vojne Krajine koji bi činilo 23 000 pripadnika, od čega 5000 aktivnih i 18 000 pričuvnih, iako Korpus tu brojku nije nikada dostigao. Iako je Kor-

pus trebao djelovati na Banovini kao vojna postrojba tzv. RSK, on je cijelo vrijeme surađivao s vojskom SR Jugoslavije i znatnim dijelom od nje i opskrbljivan. Uoči samog pada Krajine i propasti Korpusa trebao je imati gotovo 14 000 pripadnika, a imao je oko 12 000, među kojima je najviše nedostajalo časničkog kadra, gotovo jedna polovica, a najveća je popunjenost bila dočasničkim kadrom, a i vojnika je bilo gotovo 90%. Bilo je to premalo za suprotstaviti se tada prilično jakim postrojbama HV, iako je u Oluji najveći otpor pružen upravo u Petrinji na području Banovine. Iako Korpus nije nastao u isto vrijeme kada i tzv. RSK, on je nastao iz preustroja njezinih postrojbi u cilju očuvanja iste, ali je propao zajedno s tzv. RSK i moguće s propašću velikosrpske politike i Velike Srbije kao njezina oprostranjenja.

Slijede *Izvori i literatura* koju čine: neobjavljeni izvori, objavljeni izvori, literatura, službene glasila, zbornici i časopisi, novine i tjednici, Internet, filmovi, kronologija i katalozi.

U nastavku su sažetci na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku, potom popis kratica korištenih u knjizi, životopis autora, kazalo osobnih imena, kazalo imena i zemljopisnih pojmova i na kraju popis onih koji su pomogli izdavanje knjige.

Knjiga *Vojna sila pobunjenih Srba na Banovini 1992. – 1995.* primjer je povijesno i tehnički dotjerane knjige koja u detalje objašnjava političke i vojne elemente i sadržaje prvog dijela posljednjeg desetljeća XX. stoljeća izvrsno povezanih sa stvaranjem, obranom i oslobađanjem jednog od okupiranih dijelova Republike Hrvatske. Zato će ona biti nezaobilazna i temeljna u svim budućim povijesnim, vojnim, političkim, geografskim, geopolitičkim i sociološkim istraživanjima tematike vezane uz Domovinski obrambeni rata i Banovinu kao središnji dio – srce Republike Hrvatske, te u svim zavičajnim, lokalnim i regionalnim istraživanjima i pristupima Banovini kao posebnom dijelu Republike Hrvatske.

Stipo Pilić

**ŽELJKO KARLAU, DUBRAVKA HABEK, PRIM. DR. JOSIP JAGODIĆ
(1897. – 1973.). PRAVEDNIK MEĐU NARODIMA, DRUŽBA „BRAĆA
HRVATSKOG ZMAJA” – OPĆA BOLNICA „DR. ANĐELKO VIŠIĆ” BJELOVAR,
BJELOVAR, 2023.**

Sadržaj knjige Željka Karaule i Dubravka Habeka podijeljen je na osam radnih i popratnih poglavlja, od čega su četiri radna. Sadržaj rukopisa je dobro strukturiran, logički kronološki smisleno podijeljen pa se lako može pratiti cijeli životni put dr. Joze Jagodića. Usporedno je moguće upoznati i njegov doprinos u napretku liječničke prakse jer je pratio nove medicinske spoznaje kojim je obilovalo prethodno stoljeće, a koje je on primijenio u svom liječničkom zvanju. U predgovoru rukopisa doznajemo zašto su autori pristupili pisanju ove knjige i kako